

KRONIK

**KANUNA AYKIRI TOPLANMALAR — DAĞILMA EMRİNE
KARŞI GELME**

(171 sayılı yasanın 22. maddesi üzerinde bir inceleme)

Asis. Dr. Duygun YARSUVAT

T. C.

BAKIRKÖY

İkinci Asliye Ceza Mahkemesi

Esas No. : 968/480
Karar No. : 969/182
C.M.U. No. : 968/2029
Karar Tarihi : 2/5/1969

K A R A R

171 sayılı kanuna muhalif toplantı ve gösteri yürüyüşü yapmak suçundan sanıklar D. G. ve arkadaşları hakkında Bakırköy C. Savcılığının 7/12/1968 tarih ve 2029-868 sayılı iddianamesiyle mahkememize dava açılmış ve sanıkların hakkındaki davanın 3005 sayılı kanuna göre yapılması talep edilmiş ve sanıklar hakkında 3005 sayılı suç üstü kanununa göre yapılan mahkeme sonunda.

Gereği düşünüldü :

Amerika Birleşik Devletlerinin tayin etmiş oldukları «Elçi» Robert Kommer'in hava yoluyla Türkiyeye geleceğini evvelden haber

alan İstanbul Üniversitelerinin muhtelif Fakültelerinde öğrenci bulunan duruşma tutanağında açık kimlikleri yazılı maznunların, kimlikleri tesbit edilemeyen bir çok şahıslarla birleşerek Robert Komer hakkında ve aleyhinde gösteri toplantısı ve yürüyüşü yapmak kast ve niyetiyle Yeşilköy Hava alanının terminal binasında toplandıkları bir aralık gelip piste inen Pan Amerikan uçağında Robert Komerin olduğunu zannederek her hangi bir izin ve müsaade almadan hava alanı pistinin etrafında bulunan demir parmaklıkları aşip gümrük sahası dahili olan piste topluca ve hızla girdikleri topluca marşlar söyledikleri Amerika Kahrolsun sözlerini söyleyerek içlerinden birkaç kişinin piste inen uçağa doğru yürüyerek taş attıkları ve bu şekilde toplantı ve gösteri yürüyüşü yaptıkları, öğrencilerin usulsüz toplantı ve gösteri yapacaklarını önceden haber almış bulunan ve hadise mahalline gelen toplum polisi başlarında bulunan İstanbul Emniyet Müdür Muavini yardımcısı Okçuoğlunun topluluğa karşı dağılmalarını mücerret sözle ihtar ettiği ve maznunların hareketlerini devam ettirmeleri üzerine toplum zabıtasının müdahalede bulduklarını ve yüze yakın usulsüz toplantı ve gösteri yürüyüşü yapan şahıslardan ancak maznunların yakalanarak nezarete alındıkları ve böylece kalabalığın dağıtıldığı bu suretle maznunların toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hürriyeti hakkındaki 171 sayılı yasanın 7 ci, 11 ci, 12 ci, 13 cü maddenin A fıkrası ve 22 ci maddelerine aykırı nitelikte eylem ve davranışlarda bulunarak suç işledikleri, İddia amme şahitlerinin derece derece birbirini tamamlayan ve hadisenin oluş ve ceryan tarzına uygun olumlu şahadetleri hadise yerinde ve zamanında çekilen fotoğraflar tanzim edilen tutanaklar maznunların kısmen tehrif ve kısmen teville kaçan savunmaları ve dosyası mevcut sair deliller ile sabit olmuştur.

C. Savcısı esas hakkındaki mütalaasında maznunlarla yetkili memurun ihtarlarına rağmen hadise mahallinden çekilip gitmedikleri, hadise sırasında toplum polisine karşı fiili saldırı ve mukavemette bulduklarını iddia etmiş ise de şahitleri ifadelerinde maznunların kendilerine her hangi bir müspet mukavemette bulunmadıklarını ancak şahitlerden Yaşar Okçuoğlu topluluk için bir kaç kişinin Amerikan Uşakları, Sükan'ın Köpekleri gibi sözler sarfettiklerini fakat maznunlardan hangisinin bu sözleri sarfettiğini bilemeyeceğini ifade etmiştir. Ayrıca şahitler emniyet müdür muavini Yaşar Okçunun nümayiş yapan maznunlar hitaben yaptığınız hareketler kanunsuzdur, Dağılın şeklinde ihtar da bulunmuşlardır. Bunu mücerret olarak herhangi bir vasıtayla ve toplumun duyabileceği bir şekilde söylemediğini ve esasen bu sözler söylendiği zaman hava alanında pis-

tin üzerinde bulunan topluluğun marş söyleyip büyük bir gürültü ve heyecan içersinde oldukları ve yapılan ihtarin herkes tarafından duyulabileceğini zannetmediklerini ifade etmişlerdir. Öyleyse mevcut bu deliller muvacehesinde C. Savcılığının yukarıda yazılı iddiası teyyüt etmemiştir. Bu iddiayı kabul etmeye imkân görülmemiştir.

Diğer taraftan maznunlar ile vekilleri savunmalarında:

Kendilerine müspet suçun hadise kanuni unsurlarının mevcut olmadığını kasıtları bulunmadığını suçsuz olup beraetlerine karar verilmesini beyan etmiş iselerde:

Vaki savunmanın yukarıda adı yazılı yasanın 14 üncü maddesinin dağıtma ile ilgili kısmının yerinde olduğu, diğer hususların yukarıdaki izahlar ve mevcut toplanan deliller muvacehesinde kabule değer mütalaa edilmiştir.

Şu halde hadisenin tarzı ceryanına incelenen hazırlık ve son soruşturma evrakı muhtevasına nazaran maznunların toplantı ve gösteri yürüyüşü hürriyeti hakkındaki 171 sayılı kanuna aykırı harekette buldukları ve fiil ve hareketlerinin bu kanunun 22 ci maddesinin 1 ci ve 3 cü fıkralarına uygun olup bu madde ve fıkralar dairesinde haklarında muamele yapılmasının gerekli olduğu netice ve kanaatine varılmıştır.

Netice :

Yukarıda mucip sebepleri yazılı olduğu üzere maznunlara müspet suç yukarıdaki izahlar dairesinde sabit olduğundan hareketlerine uyan toplantı ve gösteri yürüyüşü hürriyeti hakkındaki 171 sayılı kanunun 22/1 madde ve fıkrası gereğince 6 şar ay süre ile hapis ve 500 er lira ağır para cezası ile mahkumiyetlerine ancak dağıtmanın mezkûr kanunun 14 cü maddesinde gösterildiği şekil ve şartlar altında yapılmayıp bu madde hükmü yerine getirilmeden yetki hududu tecavüz edilerek toplantı ve yürüyüşlerin dağıtıldığı anlaşıldığından aynı kanunun 22/3 madde ve fıkrası gereğince takdiren verilen cezaların büsbütün kaldırılmasına yargıtay yolu açık olmak üzere 3005 sayılı Suçüstü kanun hükümleri dairesinde yargılanarak maznunların gıyaplarında maznunların vekillerinden Avukat E. Ç. nin yüzüne karşı talebe kısmen uygun ve kısmen aykırı olarak verilen karar alenen okunup tefhim edildi ve kanun yolları bildirildi. 2/5/1969

KARARIN İNCELENMESİ

Olay:

İnceleme konusu olan Bakırköy 2. Asliye Ceza mahkemesi kararında belirtildiği üzere Amerika Birleşik Devletlerinin Türkiye nezdine tayin ettiği Büyük Elçisi Robert Komer'e karşı, Yeşilköy hava alanında toplanarak bir toplantı ve gösteri yapılmak istenmiş; bu gaye ile toplanan bazı şahısların alanın inen bir uçağı elçiyi getiren uçak zannederek piste çıkıp, uçağı doğru taş atmışlar ve böylece herhangi bir izin ve müsaade almadan piste çıkarak, yürüyüşte bulunmuşlardır. Öğrencilerin bu şekilde bir kitle hareketinde bulunacağını önceden haber alan polis göstericilere toplantılarının kanunsuz olduğunu bildirmiş ve dağılmalarını istemiştir. Daha sonra kendiliğinden dağılmayan bu yüz kişilik kitle, polis vasıtasıyla zor kullanılarak dağıtılmış ve 18 gösterici yakalanmıştır. Ancak göstericilerin polise karşı aktif bir mukavemette bulunmadıkları ve Emniyet müdür muavininin yapmış olduğu toplantının kanunsuz olduğu ve dağılmaları gerektiği yolundaki ihtarin herhangi bir vasıta ile ve toplumun duyabileceği bir şekilde söylenmediği görülmüştür. Yakalanan maznunlar hakkında 171 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri hürriyeti hakkındaki kanunun 7, 11, 12, 11/A ve 22. maddelerine aykırı hareketten dolayı amme davası açılmış ve Bakırköy Asliye Ceza Mahkemesi 171 sayılı kanunun 22/1 fıkrasına göre ceza tanzim etmiş ve 22/son fıkrasını da uygulayarak hükmetmiş olduğu cezaları büsbütün kaldırmıştır.

Anılan mahkemenin vermiş olduğu bu karar hakkında gerek C. Savcılığı ve gerek maznunlar tarafından Yargıtaya kanuni süre içinde başvurulmadığından kesinleşmiş bulunmaktadır.

Hallî Gereken Hukukî Problemler:

Özetini vermiş olduğumuz olay ve ilgili mahkeme kararı incelendiği takdirde çözülmesi gereken hukukî mesele, 171 sayılı kanunun 22. maddesinin son fıkrasında yer alan hükmün hangi hallerde uygulanacağı şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Problem ile İlgili Kaynaklar:

Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Hürriyeti hakkındaki 171 sayılı kanunun 7, 11, 12, 13/A ve 22/1 - 3, ve 18. maddeleri.

Kaza Mercilerin Çözüm Şekilleri :

Meseleyi ele alan mahkeme olayın ceryan biçimine ve hazırlık ve son soruşturma evrakının muhtevasına göre maznunları 171 sayılı kanunun aykırı hareket etmelerinden dolayı fiillerini sabit görmüş ve kanunun 22/1 fıkrasına göre cezalandırmış ve sonra aynı maddenin son fıkrasını uygulayarak vermiş olduğu cezayı tamamen kaldırmıştır.

Kararı yerinde kabul eden Cumhuriyet Savcılığı ise kanun yoluna baş vurmamıştır.

Görüşümüz :

171 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri hakkındaki kanun son yıllarda, dinamik bir toplum halini alan memleketimizde sık, sık uygulanmakta ve fakat gerek kanunun yeni bir anlayış içinde vaz edilmiş olması ve gerek kitle hareketlerine toplum tarafından verilen değer hükmüne göre çeşitli biçimlerde olaylara uygulandığı görülmektedir. Nitekim incelemekte olduğumuz Bakırköy Asliye Ceza Mahkemesi kararında da 171 sayılı kanunun olaya yanlış uygulanmış olduğunu görmekteyiz.

171 Sayılı Yasanın 22. Maddesinin Hukuki Mahiyeti:

Yukarıda da belirttiğimiz gibi mahkeme olayda bir kanuna aykırı bir toplantının bulunduğu kabul etmiş ve maznunları önce cezalandırmış ve daha sonra kanunda bulunan bir hukuka uygunluk sebebine dayanarak hükmetmiş olduğu cezayı büsbütün kaldırmıştır.

Şimdi kanunun bu hükümlerini inceleyelim. Kanunun 22. maddesinde (Hükümet emrine karşı gelenler) başlığı altında mukavemet hareketleri cezalandırılmış bulunmaktadır. 22. maddede **Kanuna ay-**

kırı toplantı ve yürüyüşlere silâhsız iştirak eden'ler emir ve ihtardan sonra çekilip gitmezler ve hükümet kuvvetleri tarafından zorla dağıtırlarsa, altı aydan bir yıla kadar hapis ve beşyüz liradan bin liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılır) denilmektedir.

Mukayeseli hukuka baktığımız zaman benzer hükümlerin yabancı hukuklarda da mevcut olduğunu görmekteyiz. Hatta bizde bir zamanlar yürürlükte olan 1328 tarihli Tecemmuat hakkında Kanunu Muvakkat'ta silahlı olan ve olmayan tecemmuların zorla dağıtılması halinde verilecek cezalar ve dağıtma usulünü gösteren hükümler mevcut idi (madde 3, 4, 5, 6). Yine, 171 sayılı kanun yürürlüğe girmeden kitle hareketlerini düzenleyen 6761 sayılı kanunda da benzer hükümler bulunmaktaydı.

Yine mahkeme tarafından olaya uygulanmış olan 171 sayılı kanunun 22/3 fıkrasında (13. maddede yazılı hallerden biri tahakkuk etmeden veya 14. madde hükmü yerine getirilmeden selâhiyet hududu tecavüz edilerek toplantı veya yürüyüşlerin dağıtılması halinde, yukarıdaki fıkralarda yazılı fiilleri işleyenlere verilecek cezalar dörtte bire kadar indirilebileceği gibi icabına göre de ceza büsbütün kaldırılabilir) denmektedir. Bu hükme benzer bir norma TCK. nun 258/4 fıkrasında da rastlamaktayız. Ancak mehz İtalyan kanununda 192. maddesinde aynı nitelikte bir hüküm bulunmasına rağmen, verilecek cezanın dörtte bire kadar indirileceği cümlesi yer almamıştır. Kanun koyucu bu madde ile ferde ait olan kamu hürriyetlerini, iktidara karşı korumakta ve aynı zamanda devletin fonksiyonlarını yerine getiren organlarını görevlerini yaparken doğru işlemelerini de sağlamaktadır; zira bilindiği gibi hukuk devletinde korunmak istenen otorite prensibi olmayıp kanun ile bağlılıktır, yani kanunilik prensibidir. Dolayısıyla kamu güvenliğini korumakla görevli olanlar, kanunlara uygun biçimde hareket ettikleri hallerde, kendilerine karşı yapılacak tepkiler suç teşkil etmekte ve kanun tarafından himaye edilmemektedir; buna karşılık kamu görevlisinin keyfî, kanuna aykırı hareketlerine karşı yapılacak tepkilerin de hukuka uygunluğu kabul edilmektedir. Demek ki, 171 sayılı kanunun içinde de bu hüküm mahiyeti itibariyle, İtalyan doktrin ve içtihadında kabul olduğu gibi, ferdin meşru direnme hakkına bağlı bir hukuka uygunluk sebebidir. Yapılan fiile bazı hallerde azaltılmış dahi olsa bir ceza verileceğinin öngörülmesi, mukavemet fiilinin mahiyetini değiştirmez. Dolayısıyla fiil baştan itibaren hukuka uygun sayılacaktır. Ancak maddedeki bu ifade ile, memurun keyfî hareketine karşı, ferdin tepkisi hukuka uygun sayılmakla beraber karşı koymada sınırın

aşılması halindedir ki faillere verilecek cezalarda bir indirim yapılacağı kabul edilmektedir. Dolayısıyla kanun koyucu bu maddeyi vaz etmekle Türk Ceza Kanununun 49 ve 50. maddesinde yer alan prensipleri kabul etmiş kamu otoritelerinin yetki sınırlarını aşarak veya kanunda gösterilen usulleri yerine getirmeden toplantı ve yürüyüşleri dağıtmaları halinde, ferdin karşı koymasında sınır aşılmamış ise cezalandırmamış ve fakat aşılmışsa, azaltılmış bir cezayı öngörmüştür.

Mahkemenin kabul ettiği görüş:

İncelemekte olduğumuz kararda ise mahkeme önündeki olaya 171 sayılı kanunun 22/1 maddesini uygulamış ve sanıkları 6 ay hapis ve beş yüz lira ağır para cezası ile mahkûm etmiş ve daha sonra aynı maddenin son fıkrasındaki hükmü uygulayarak dağılma ihtarinin kanunun 14. maddesindeki usule uygun bir biçimde yapılmadığı gerekçesi ile vermiş olduğu cezayı **takdiri** olarak tamamen kaldırmıştır. Görüşümüze göre mahkeme kanunun bu hükmünün mahiyeti hakkında hataya düşmüş bulunmaktadır. Zira kararda belirlediği şekliyle bu hüküm, özel bir kanunda yer almış olan hususi bir tahrik biçimi olarak ortaya çıkmaktadır. Bize göre, bu fikir paylaşılacak bir görüş olarak görülmemektedir. Burada söz konusu olan şedit bir elem ve gazap doğuran bir fiilin varlığı olmayıp, kanuna aykırı davranışlara karşı fertlere tanınmış olan mukavemet hakkıdır. Nitekim 1930 italyan ceza kanununun yapılması sırasında bu ha'in meşru müdafaa sınırları içine girebileceği ileri sürülmüştür. Gerçekte 171 sayılı kanunun 22. maddesi ile korunmak istenen kamu düzenidir. Yetkili makamların hukuka uygun bir şekilde verdikleri dağılma emrine kanun dışı toplantı ve yürüyüşlere katılanların, uymamaları kamu güvenlik ve sükunetini tehlikeye düşürmektedir. Dolayısıyla sadece otoriteye karşı herhangi bir itaatsizlikten ibaret değildir. Kanun tarafından tanınmış müşterek bir menfaate aykırı bir davranıştır. Bu müşterek menfaat ise kamu düzeninin korunmasına ilişkindir. Bunun yanında kanun koyucu bir amme vazifesi gören güvenlik kuvvetlerinin şahsi hürriyetini ve hareket serbestisini de korumuştur. Ancak bu şekildedir ki kamu görevi ile yükümlü olan kimseler bu fonksiyonlarını yerine getirebilme imkânına sahip olabileceklerdir. Maddeye konulan son fıkra ile, kanunun himaye ettiği fonksiyonun yine kanuna uygun olması aranmıştır. Demek ki kamu görevlisi fonksiyonunu yerine getirirken kanun sınırı dışına taşarsa buna karşı koyan kimseyi cezalandırma söz konusu olmaya-

caktır. Zira yapmış olduğu fiil hukuka uygun bir haldedir. Devletin ceza vermek yetkisi kalmamaktadır. İşte kararını incelemekte olduğumuz mahkeme Devletin ceza vermek yetkisi (İus Puniendi) olmadığı bir halde, fiili cezalandırmakta ve sonra bu cezayı takdiren kaldırmaktadır ki bu bizim katılamıyacağımız bir görüştür.

Olaya Uygulanması Gereken Hüküm:

Acaba mahkeme niçin bu yolda hareket etmiştir? Gerçekte mahkeme olayda kanuna aykırı bir davranış görmüş ve önce bu aykırı davranışı cezalandırmak istemiştir. Ancak bu konuda uygulanması gereken hüküm yerine bir başka hükmü uygulamıştır. Yukarıda daha önce de belirtmiş olduğumuz gibi 171 sayılı kanunun 22. maddesi toplantı ve yürüyüşlerde dağılma emrine karşı gelme hareketi cezalandırılmıştır. Bu maddenin uygulanabilmesi için gerekli olan bir de ön şart mevcuttur; bu ön şart kanuna aykırı bir toplantı ve yürüyüşün varlığıdır. Bu nitelikteki toplantı baştan itibaren kanunsuz olup, 171 sayılı yasanın 9. maddesinde öngörülen kanuna uygun bir şekilde başlayan fakat daha sonra, idare heyetinin aldığı tedbirlere rağmen çıkan olaylar toplantının devamına imkân veremeyecek şekilde kamu düzenini ve huzurunun bozulduğu, şeref ve haysiyetlere tecavüz teşkil eylediği hallerde dağıtılabilen topluluklardan farklıdır. 22. madde bunu açıkça ortaya koymuş bulunmaktadır. Demek ki kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere katılmış olmak gereklidir. Kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere katılmağı tertip ve idare etmeğı yine 171 sayılı yasanın 18. maddesinde yer almış olan hüküm müeyyide altına almaktadır. Bu maddede aynen şöyle denmektedir.: «Kanuna aykırı toplantı veya kanunsuz yürüyüşleri tertip ve idare edenlerle bunların hareketlerine bilerek iştirak edenler, fiil daha ağır bir cezayı gerektiren ayrı bir suç teşkil etmediği takdirde altı yıldan bir yıla kadar hapis ve beş yüz liradan bin liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılır.» Görüldüğü gibi, bu madde ile kanun yapıcı kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşleri tertip ve idare edenleri ve bu kimselerin hareketlerine bilerek iştirak edenleri ayrıca cezalandırmıştır.

İşte karara konu olan olaya uygulanması gereken hüküm bu olmaktadır; zira 22. maddenin öngörmüş olduğu şartların olayda meydana gelmediği ve dolayısıyla dağılma emrine karşı gelmek suçu teşekkül etmemiştir. Ama bunun yanında kanunsuz toplantı ve yürüyüş tertip etmek, idare etmek ve bu gibi topluluklara bilerek iş-

tirak etmek suçu gerçekleşmiş bulunmaktadır. Nitekim mahkeme olaydaki kanuna aykırılık teşkil eden fiillerin mevcudiyetini görmüş ve fakat hatalı olarak 22/1 fıkrasına göre cezalandırmıştır. Halbuki kararda da açıkca belirtildiği gibi münasip bir şekilde ve herkes tarafından duyulabilecek bir dağılma emri mevcut değildir. Dağılma emri mevcut olmadığına göre, böyle bir emre karşı gelme suçunun söz konusu olmayacağı açıktır. Bu sonuçtan hareket edecek olursak, mahkemenin kanuna aykırı olarak gördüğü ve cezalandırmadan geçemediği fiil 18. maddenin kapsamı içine girmektedir. Bu suçun maddi unsuru kanuna aykırı bir toplantı ve yürüyüşü tertip etmek, idare etmek ve, ya da bu hareketlere bilerek iştirak etmek teşkil etmektedir. Kanun koyucu tertip ve idare edenler dışında toplantıya katılanlarda hususi bir hukuka aykırılık aramış ve bu kişilerin kanuna aykırı toplanmalara, onların bu mahiyetlerini bilerek iştirak edilmiş olmasını cezalandırılmak için bir şart olarak kabul etmiştir. Göstericilerin katıldıkları toplantının, kanuna aykırı olduğunu bildikleri olayda tesbit edilmişse mesele kalmayacaktır.

Sonuç:

Kararda açıkca belirtildiği gibi maznunların Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Hürriyeti hakkındaki 171 sayılı yasaya aykırı harekette buldukları tesbit edilmiş olduğuna göre, olayda kanuna aykırı bir toplantı mevcuttur, ve mahkeme bunu saptamıştır; dolayısıyla adı geçen yasanın 22. maddesi yerine 18. maddesinin uygulanması gerekmekte idi. Yukarıda açıklamağa gayret gösterdiğimiz nedenlerle Mahalli asliye ceza mahkemesinin bu olayla ilgili olarak vermiş olduğu kararı yerinde görmemekteyiz.